ΠΛΑΤΩΝΟΣ

ΛΥΣΙΣ

Εἰσαγωγή, μετάφραση καί
ἑρμηνευτικά σημειώματα
ἀπό τόν

Ν. Μ. ΣΚΟΥΤΕΡΟΠΟΥΛΟ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ Α. ΚΑΡΔΑΜΙΤΣΑ
ΑΘΗΝΑ 2009

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ ΣΚΗΝΗ (203a - 207b)

203a. Βάδιζα κατευθείαν ἀπό τήν Ἀκαδημεία πρός τό Λύκειο στό δρόμο πού εἶναι ἔξω ἀπό τό τεῖχος καί ἀκριβῶς κάτω ἀπό τό τεῖχος· κι ὅταν ἔφτασα στή μικρή πύλη, στήν κρήνη τοῦ Πάνοπα, συνάντησα τυχαῖα τόν Ἱπποθάλη τοῦ Ἱερώνυμου καί τόν Κτήσιππο ἀπό τήν Παιανία μαζί μέ πολλούς ἄλλους νέους πού στέκονταν ἐκεῖ. Κι ὁ Ἱπποθάλης μόλις μέ εἶδε νά πλησιάζω, 'Σωκράτη', μοῦ εἶπε, 'ποῦ πηγαίνεις; ἀπό ποῦ ἔρχεσαι;'

Ἔρχομαι ἀπό τήν Ἀκαδημεία, εἶπα ἐγώ, καί πηγαίνω κατευθείαν στό Λύκειο.

'Ἔλα κατευθείαν ἐδῶ, σ' ἐμᾶς', εἶπε ἐκεῖνος. 'Δέν ἔρχεσαι πιό κοντά; Ἀξίζει τόν κόπο'.

Ποῦ, εἶπα ἐγώ, σέ ποιούς ἐσᾶς;

''Εδῶ', εἶπε, καί μοῦ ἔδειξε ἕνα περίφραγμα καί μιά πόρτα ἀνοιχτή ἀκριβῶς ἀπέναντι ἀπό τό τεῖχος. 'Περνοῦμε τόν καιρό μας ἐδῶ', συνέχισε ὁ Ἱπποθάλης, 'ἐμεῖς καί ἄλλοι πάρα πολλοί καί ὡραῖοι'.

204 Τί ἀκριβῶς εἶναι τοῦτο τό μέρος; Τί κάνετε ἐδῶ;

'Εἶναι παλαίστρα', εἶπε, 'τήν ἔχτισαν τώρα τελευταῖα καί περνοῦμε τόν καιρό μας τίς πιό πολλές φορές συζητώντας· θά ἦταν χαρά μας ἄν συζητοῦσες κι ἐσύ μαζί μας'.

Πολύ ὡραῖα, εἶπα ἐγώ· καί ποιός διδάσκει ἐδῶ;

''Ο φίλος σου ὁ Μίκκος'*, ἀπάντησε, 'πού μιλάει ἐπαινετικά γιά σένα'.

---

* πρόσωπο πού δέν μνημονεύεται πουθενά ἀλλοῦ.

Μά τό Δία, εἶπα, πραγματικά δέν εἶναι ἀσήμαντος ὁ ἄνθρωπος, κάθε ἄλλο μάλιστα, εἶναι ἐπιδέξιος σοφιστής.

'Θέλεις, λοιπόν, νά ἔρθεις μαζί μας, γιά νά δεῖς κι αὐτούς πού εἶναι μέσα;'

b Πρῶτα πρῶτα θά ἤθελα νά μάθω γιά ποιό λόγο θά μπῶ, ποιός εἶναι ὁ ὡραῖος.

'Στόν καθένα μας, Σωκράτη', ἀπάντησε αὐτός, 'ἀρέσει καί κάποιος ἄλλος'.

Καί σ' ἐσένα, 'Ιπποθάλη, ποιός ἀρέσει; Γιά πές μου.

Στήν ἐρώτηση αὐτή κοκκίνισε. Καί ἐγώ τοῦ εἶπα: 'Ιπποθάλη, γιέ τοῦ 'Ιερώνυμου, δέν χρειάζεται πιά νά μοῦ πεῖς ἄν ἀγαπᾶς κάποιον ἤ ὄχι· γιατί τώρα ξέρω ὅτι δέν ἀγαπᾶς ἁπλῶς, ἀλλά σ' ἔχει κυριέψει ὁ ἔρωτας. 'Εγώ βλέπεις, σ'

c ὅλα τά ἄλλα εἶμαι ἀσήμαντος καί ἄχρηστος, ἔχω ὅμως τοῦτο τό, ἄς ποῦμε, θεϊκό χάρισμα: νά μπορῶ νά ξεχωρίζω γρήγορα ἐκεῖνον πού ἀγαπάει καί ἐκεῖνον πού ἀγαπιέται.

Κι αὐτός, μόλις μέ ἄκουσε, κοκκίνισε ἀκόμη περισσότερο. Τότε ὁ Κτήσιππος τοῦ λέει, 'Εἶναι πολύ ἀστεῖο, 'Ιπποθάλη, νά κοκκινίζεις καί νά διστάζεις νά πεῖς τό ὄνομα στό Σωκράτη· ἄν μείνει ἔστω καί λίγο μαζί σου, θά ὑποφέρει ἀπό τίς πολλές φορές πού θά σέ ἀκούσει νά τό ἀναφέ-

d ρεις. 'Εμᾶς τουλάχιστον, Σωκράτη, μᾶς ἔχει ξεκουφάνει, μᾶς ἔχει πάρει τά αὐτιά μέ τό Λύσι· ἄν τύχει μάλιστα καί τά ἔχει κοπανήσει λιγάκι, τότε πιά ξυπνᾶμε στόν ὕπνο μας καί νομίζουμε πώς ἀκοῦμε τό ὄνομα τοῦ Λύσι. Κι ὅσα διηγεῖται, ὅταν κουβεντιάζουμε μαζί του, εἶναι θέθαια τρομερά ἀλλά ὄχι καί πάρα πολύ. Οὐαί καί ἀλλοίμονο ὅμως ὅταν ἀρχίζει νά μᾶς κατακλύζει μέ τά ποιήματα καί τά πεζά του. Καί τό πιό φοθερό ἀπ' ὅλα: οἱ ὕμνοι πού τραγουδᾶ γιά τόν ἀγαπημένο του μέ ὑπέροχη φωνή, πού εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά τήν ἀκοῦμε καί νά τήν ὑπομένουμε. Κι ὅμως τώρα πού τόν ρωτᾶς ἐσύ, νά πού αὐτός κοκκινίζει'.

e Καθώς φαίνεται, εἶπα, αὐτός ὁ Λύσις πρέπει νά εἶναι

κάποιος πολύ νέος· τό συμπεραίνω ἀπό τό ὅτι δέν μπόρεσα νά καταλάβω ἀπό τό ὄνομά του ποιός εἶναι.

'Συνήθως', εἶπε, 'δέν τόν λένε μέ τό δικό του ὄνομα, ἀλλά ἐξακολουθοῦν νά τόν ἀναφέρουν μέ τό ὄνομα τοῦ πατέρα του, ἐπειδή ὁ πατέρας του εἶναι πάρα πολύ γνωστός. 'Αλλιῶς εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ μορφή τοῦ παιδιοῦ αὐτοῦ κάθε ἄλλο παρά ἄγνωστη σοῦ εἶναι· ἀφοῦ καί μόνο ἀπ' αὐτήν θά μποροῦσε ὁ Λύσις νά εἶναι γνωστός'.

Ἄς ἀκούσουμε λοιπόν, εἶπα ἐγώ, τίνος γιός εἶναι.

'Εἶναι ὁ μεγαλύτερος γιός τοῦ Δημοκράτη ἀπό τήν Αἰξωνή', εἶπε ἐκεῖνος.

'Ιπποθάλη, εἶπα τότε ἐγώ, πόσο εὐγενικός καί ὡραῖος εἶναι τοῦτος ὁ ἔρωτάς σου. Γιά πές μου ὅμως, σέ παρακαλῶ, κι ἐμένα ὅσα λές σ' αὐτούς ἐδῶ, γιά νά δῶ ἄν ξέρεις
205 πῶς πρέπει νά μιλάει ὁ ἐραστής γιά τόν ἀγαπημένο του στόν ἴδιο ἤ στούς ἄλλους.

'Δίνεις λοιπόν, Σωκράτη, ἔστω καί τήν παραμικρή σημασία σέ ὅσα λέει αὐτός ἐδῶ;'

Τί λοιπόν, εἶπα ἐγώ, τό ἀρνεῖσαι ὅτι εἶσαι ἐρωτευμένος μέ αὐτόν πού λέει ὁ Κτήσιππος;

'Ὄχι βέβαια', ἀπάντησε, 'ἀρνοῦμαι ὅμως ὅτι γράφω ποιήματα καί ἄλλα παρόμοια γιά τόν ἀγαπημένο μου'.

'Ἄρρωστος εἶναι', εἶπε ὁ Κτήσιππος, 'δέν ξέρει τί λέει, τά 'χει χαμένα'.

b Κι ἐγώ τοῦ εἶπα, 'Ιπποθάλη, δέν θέλω νά ἀκούσω οὔτε στίχους ἀπό τά ποιήματα οὔτε καμιά ὠδή πού ἴσως νά ἔχεις γράψει γιά τόν νέο, ἀλλά μόνο τό νόημά τους, γιά νά δῶ πῶς τόν πλησιάζεις.

'Υποθέτω, θά σοῦ τά πεῖ αὐτός ἐδῶ', εἶπε· 'γιατί τά ξέρει καλά καί τά θυμᾶται, ἀφοῦ, καθώς λέει, ἔχει ξεκουφαθεῖ ἀκούγοντάς τα συνεχῶς'.

'Μά τό θεό, πάρα πολύ', εἶπε ὁ Κτήσιππος. 'Κι εἶναι πραγματικά νά γελᾶς, Σωκράτη. Γιατί πῶς δέν εἶναι γιά γέλια πού ἐνῶ εἶναι ἐραστής καί ἔχει τό νοῦ του στό ἀγόρι

c πιό πολύ ἀπό κάθε ἄλλον, ὡστόσο δέν θρίσκει νά τοῦ πεῖ τίποτε ἰδιαίτερο, πού θά μποροῦσε ἀκόμη κι ἕνα μικρό παιδί νά τό ἔλεγε; Αὐτά πού τραγουδάει ὁλόκληρη ἡ πόλη γιά τό Δημοκράτη καί τό Λύσι, τόν παπποῦ τοῦ νέου, καί γιά ὅλους τούς προγόνους, γιά τά πλούτη τους, τά ἄλογά τους, τίς νίκες στούς Δελφούς, στόν Ἰσθμό καί στή Νεμέα, στίς ἁρματοδρομίες καί στούς ἱππικούς ἀγῶνες, αὐτά τά ἴδια γράφει καί λέει κι ὁ Ἱπποθάλης καί ἐκτός ἀπ' αὐτά μερικά ἀκόμη πιό παμπάλαια πράγματα. Γιά νά καταλάθεις Σωκράτη, πρίν λίγες μέρες μᾶς περιέγραφε σέ κάποιο ποίημά του τή φιλοξενία τοῦ Ἡρακλῆ: πῶς ὁ πρόγονός
d τους πού ἦταν συγγενής μέ τόν Ἡρακλῆ ὑποδέχτηκε τόν Ἡρακλῆ ἔχοντας ὁ ἴδιος γεννηθεῖ ἀπό τό Δία καί τή θυγατέρα τοῦ ἱδρυτῆ τοῦ δήμου τους, δηλαδή ὅ,τι ἀκριβῶς ψέλνουν οἱ γριές κι ἄλλα πολλά παρόμοια, Σωκράτη. Νά τί λέει καί τραγουδάει ἀναγκάζοντάς μας νά τόν ἀκοῦμε'.

Κι ἐγώ, ὅταν τά ἄκουσα αὐτά, εἶπα: Καταγέλαστε Ἱπποθάλη, προτοῦ νικήσεις, φτιάχνεις καί ψέλνεις ἐγκώμιο στόν ἑαυτό σου;

'Γιά τόν ἑαυτό μου, Σωκράτη', εἶπε ἐκεῖνος, 'οὔτε ποιήματα γράφω οὔτε ὕμνους ψέλνω'.

Νομίζεις ὅτι δέν τό κάνεις, εἶπα ἐγώ.

''Αλλά τότε λοιπόν τί κάνω;' ρώτησε ἐκεῖνος.

e Οἱ ὕμνοι αὐτοί, εἶπα, ἀπευθύνονται προπάντων σ' ἐσένα. Γιατί, ἄν κερδίσεις τόν ἀγαπημένο σου πού εἶναι τόσο σπουδαῖος, ὅλα ὅσα εἶπες κι ἔψαλλες γι' αὐτόν θά γίνουν, στ' ἀλήθεια, τιμή δική σου καί ἐγκώμια νικητήρια, ἀφοῦ κέρδισες τέτοιο φίλο. Ἄν ὅμως σοῦ ξεφύγει, ὅσο μεγαλύτερα ἐγκώμια εἶχες πεῖ γιά τό ἀγαπημένο σου
206 πρόσωπο, τόσο πιό καταγέλαστος θά γίνεις, ἀφοῦ θά ἔχεις στερηθεῖ τέτοια πολύτιμα ἀγαθά. Ὅποιος λοιπόν, φίλε, ἔχει πεῖρα στόν ἔρωτα δέν παινεύει τόν ἀγαπημένο προτοῦ τόν κατακτήσει, γιατί σκέπτεται καί τήν κατάληξη πού μπορεῖ νά ἔχει αὐτή ἡ ἱστορία. Κι ἔπειτα, βλέπεις, αὐτά τά

ὅμορφα ἀγόρια, ὅταν τά παινεύεις καί τά ἐκθειάζεις, γίνονται ἀλαζονικά καί περήφανα. Ἤ μήπως δέν εἶναι ἔτσι;

'Βέβαια', εἶπε.

Καί ὅσο πιό περήφανα εἶναι, τόσο πιό δύσκολα μπορεῖ κανείς νά τά κατακτήσει.

'Φυσικά'.

Τί κυνηγός, λοιπόν, νομίζεις ὅτι εἶναι αὐτός πού στό κυνήγι ἀπάνω ἐρεθίζει τό θήραμα καί τό κάνει πιό δύσκολο;

b ''Ασφαλῶς πολύ κακός'.

'Επομένως εἶναι χοντρό λάθος νά ἀγριεύεις κάποιον μέ λόγια καί ὠδές, ἀντί νά τόν σαγηνεύεις.

'Νομίζω'.

Πρόσεχε λοιπόν, 'Ιπποθάλη, μήπως μέ ὅλα αὐτά πάθεις κι ἐσύ τό ἴδιο· παρόλο πού πραγματικά πιστεύω ὅτι ἕναν ἄνθρωπο πού μέ τά ποιήματά του θλάπτει τόν ἑαυτό του δέν θά τόν παραδεχόσουν γιά καλό ποιητή, ἀφοῦ μόνος του κάνει ζημιά στόν ἑαυτό του.

''Οχι, μά τό Δία', εἶπε. 'Θά ἦταν πολύ παράλογο. 'Αλλά

c γι' αὐτό ἀκριβῶς, Σωκράτη, σοῦ φανερώνω τά αἰσθήματά μου καί σοῦ ζητῶ νά μοῦ δώσεις ὁποιαδήποτε συμβουλή ἔχεις, πῶς πρέπει νά μιλάει κανείς μέ τόν ἀγαπημένο του ἤ τί πρέπει νά κάνει γιά νά τοῦ γίνει ἀρεστός'.

Δέν εἶναι εὔκολο νά τό ἐκφράσω, ἀπάντησα· ἄν ὅμως μοῦ τόν ἔφερνες ἐδῶ νά κουβεντιάσουμε, ἴσως τότε μποροῦσα νά σοῦ δείξω τί πρέπει νά τοῦ λές, ἀντί γιά ὅσα αὐτοί ἰσχυρίζονται ὅτι λές καί τραγουδᾶς τώρα.

''Αλλά αὐτό', εἶπε, 'δέν εἶναι καθόλου δύσκολο. Ἄν μπεῖς στήν παλαίστρα μέ τόν Κτήσιππο καί καθήσεις ἐκεῖ καί ἀρχίσεις νά συζητᾶς, νομίζω ὅτι θά σέ πλησιάσει μόνος του –τοῦ ἀρέσει, ἀλήθεια, Σωκράτη, ὑπερβολικά νά

d ἀκούει συζητήσεις· κι ἐξάλλου, ἐπειδή τώρα γιορτάζουν τά 'Ερμαῖα, εἶναι ἀνακατεμένοι οἱ νέοι καί τά παιδιά– θά ἔρθει, λοιπόν, κοντά σου. 'Αλλά κι ἄν δέν ἔρθει, γνωρίζει

τόν Κτήσιππο, τόν ξάδελφο τοῦ Μενέξενου· ὁ Μενέξενος εἶναι ὁ πιό στενός φίλος τοῦ Λύσι. Ἄς τόν φωνάξει, λοιπόν, ὁ Κτήσιππος, ἄν τυχόν δέν ἔρθει μόνος του'.

Αὐτό πρέπει νά κάνουμε, εἶπα. Καί παίρνοντας τόν
e Κτήσιππο προχώρησα πρός τήν παλαίστρα. Οἱ ἄλλοι ἔρχονταν πίσω μας.

Μόλις μπήκαμε, βρήκαμε τά παιδιά νά ἔχουν τελειώσει τή θυσία, νά ἔχουν σχεδόν τελειώσει καί τόν τεμαχισμό τῶν σφαγίων καί νά παίζουν ἀστράγαλους, στολισμένοι ὅλοι. Οἱ περισσότεροι ἔπαιζαν ἔξω στήν αὐλή, μερικοί ὅμως ἔπαιζαν μονά ζυγά σέ μιά γωνιά τοῦ ἀποδυτηρίου μέ πάρα πολλούς ἀστράγαλους πού τούς ἔπαιρναν ἀπό κάτι καλαθάκια. Γύρω τους εἶχαν σταθεῖ ἄλλα παιδιά καί τούς
207 κοιτοῦσαν. Ἀνάμεσά τους ἦταν κι ὁ Λύσις. Εἶχε σταθεῖ ἀνάμεσα στά παιδιά καί στούς νέους, εἶχε ἕνα στεφάνι στό κεφάλι του καί ἡ μορφή του ξεχώριζε· ἄξιος νά τόν πεῖς ὄχι μόνον ὡραῖο, ἀλλά ὡραῖο καί καλό. Ἐμεῖς τραβηχτήκαμε καί καθίσαμε ἀκριβῶς ἀπέναντι –γιατί ἐκεῖ εἶχε ἡσυχία– κι ἀρχίσαμε κάποια συζήτηση μεταξύ μας. Ὁ Λύσις γύριζε συχνά πίσω καί μᾶς κοιτοῦσε· ἦταν φανερό ὅτι ἤθελε νά μᾶς πλησιάσει. Γιά κάμποσο δίσταζε καί δέν ἔπαιρνε μόνος του τό θάρρος νά ἔρθει. Τότε μπαίνει σέ
b κάποια στιγμή ἀπό τό προαύλιο ὁ Μενέξενος πού ἔπαιζε ἐκεῖ καί μόλις εἶδε ἐμένα καί τόν Κτήσιππο, προχώρησε νά καθήσει δίπλα μας. Βλέποντάς τον ὁ Λύσις τόν ἀκολούθησε καί κάθησε κι αὐτός πλάι μας μαζί μέ τό Μενέξενο. Πλησιάσαν τότε καί οἱ ἄλλοι, κι ὁ Ἱππoθάλης, καθώς ἔβλεπε πολλούς μαζεμένους ἐκεῖ, ἦρθε καί στάθηκε πίσω τους σ' ἕνα σημεῖο, ἀπό ὅπου –ὅπως πίστευε– ὁ Λύσις δέν θά τόν ἔβλεπε· γιατί φοβόταν μήπως ἐνοχληθεῖ ὁ Λύσις ἀπό τήν παρουσία του. Στάθηκε, λοιπόν, ἐκεῖ καί ἄκουγε.

Ἤδη στήν ἀρχή τοῦ διαλόγου ἀκοῦμε δύο φορές ὅτι ὁ Σωκρά-

της βάδιζε ἀπό τήν Ἀκαδημεία στό Λύκειο, δηλαδή ἀπό τό ἕνα γυμναστήριο στό ἄλλο· ἡ τυχαία συνάντησή του μέ τόν Κτήσιππο καί τόν Ἱπποθάλη θά τόν ὁδηγήσει στό ἀποδυτήριο μιᾶς παλαίστρας ὅπου τελικά θά γίνει καί ἡ συζήτηση μέ τά δύο παιδιά, τό Λύσι καί τό Μενέξενο. Ἡ ἐπιλογή αὐτοῦ τοῦ σκηνικοῦ δέν φαίνεται συμπτωματική: Ὁ P. Friedländer, Platon II σ. 86, διαβλέπει κάποια ἀντιστοιχία ἀνάμεσα στό χῶρο ὅπου διεξάγεται ὁ σωκρατικός διάλογος καί σ' αὐτό πού συντελεῖται στήν ψυχή τῶν ἀνθρώπων κατά τή διάρκειά του: «Ἡ πνευματική πάλη καί τό πνευματικό ξεγύμνωμα βρίσκουν στόν σκηνικό χῶρο τό ἐποπτειακό ἀντίστοιχό τους· μέ τόν τρόπο αὐτό ὑποδηλώνεται ἡ πλατωνική συμμετρία ἀνάμεσα στά σωματικά καί τά ψυχικά σχήματα».

Χαρακτηριστικό τῆς εἰσαγωγικῆς σκηνῆς εἶναι ὁ ἐρωτικός τόνος τῆς συνομιλίας: Μόλις ὁ Ἱπποθάλης προτείνει στό Σωκράτη νά τούς ἀκολουθήσει στήν παλαίστρα, αὐτός τόν ρωτᾶ: «Πρῶτα ἀπ' ὅλα θά ἤθελα νά ἀκούσω γιά ποιό λόγο θά μπῶ, ποιός εἶναι ὁ ὡραῖος», 204b 1-2. Στόν σύγχρονο ἀναγνώστη προξενεῖ ἐντύπωση ἡ φυσικότητα μέ τήν ὁποία ἀντιμετωπίζεται ἀπό τόν Σωκράτη ἡ ἐρωτική διάθεση τοῦ Ἱπποθάλη. «Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία» σημειώνει γιά τό πάθος τοῦ Ἱπποθάλη ὁ G.M.A. Grube, Platos Thought σ. 92, «ὅτι θά ἦταν δυνατόν νά ἐκδηλωθεῖ μέ ἄσχημο τρόπο. Τό ἴδιο μπορεῖ στήν ἐποχή μας νά συμβεῖ καί μέ τόν ἑτερόφυλο ἔρωτα. Ὡστόσο τό συναίσθημα εἶναι φυσικό, καί τά σκωπτικά καί κάπως ἐπιτιμητικά λόγια τοῦ Κτήσιππου θά ἦταν δυνατόν νά βροῦν τό παράλληλό τους στίς συνομιλίες χιλιάδων νέων γιά τόν ἔρωτά τους μέ κάποια νέα κοπέλλα. Ὑπάρχει καί μία ἀκόμη διαφορά», συνεχίζει ὁ Grube, «πού γιά μᾶς σήμερα εἶναι ἀκόμη πιό δυσάρεστη: Ὁ στόχος αὐτοῦ τοῦ ἔρωτα εἶναι ἕνα παιδί τῆς σχολικῆς ἡλικίας (208c) πού ἐξακολουθεῖ νά βρίσκεται ὑπό τήν ἐπίβλεψη τοῦ ἰδιαίτερου δούλου του (*παιδαγωγός*)– καί πού ἑπομένως δέν εἶναι δυνατόν νά εἶναι μεγαλύτερο ἀπό δεκαέξη χρόνων. Ἀλλά καί αὐτό εἶναι κάτι πού ἐπίσης εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά τό ἀποδεχτοῦμε».

Ὁ Σωκράτης ἀντιμετωπίζει μέ τή χαρακτηριστική εἰρωνία του τόν Ἱππoθάλη, ὅταν τόν ἐλέγχει γιά τόν ἀδέξιο τρόπο μέ τόν ὁποῖο προσπαθεῖ νά συγκινήσει τό Λύσι καί ὅταν προθυμοποιεῖται νά τοῦ δείξει ὁ ἴδιος τόν σωστό τρόπο (205e, 206c κ.ἑ.). Ἡ στάση καί οἱ προθέσεις τοῦ Σωκράτη γιά τούς νέους διέφεραν οὐσιαστικά ἀπό τό ἐρωτικό πάθος τοῦ Ἱππoθάλη γιά τό Λύσι, ὅπως διαφορετικός ἦταν καί ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο ὁ Σωκράτης συναναστρεφόταν τούς νέους. «Εἶναι γνωστό», παρατηρεῖ σχετικά ὁ W.K.C. Guthrie, A History of Greek Philosophy, τ. 3, σ. 398, «ὅτι οἱ ὅμορφοι νέοι ἀσκοῦσαν δυνατή ἕλξη στό Σωκράτη καί ὅτι ποτέ δέν ἦταν τόσο εὐτυχισμένος, ὅσο ὅταν βρισκόταν ἀνάμεσά τους. Ἤξεραν ὅμως οἱ νέοι ὅτι ἡ μοναδική παρόρμηση πού θά ἔπαιρναν ἀπ' αὐτόν ἦταν ἡ γοητεία τῆς φιλίας καί τῆς συναναστροφῆς του καθώς καί ὅτι θά δοκίμαζαν τή μαιευτική τέχνη του, πού ἔκανε τίς σκέψεις τους νά φαίνονται ὅτι κυλοῦν δέκα φορές πιό γρήγορα ἀπό πρίν».

Γιά τό ψυχολογικό ἐξάλλου κλίμα τῶν σχέσεων τοῦ Σωκράτη μέ τούς νέους πάλι ὁ Grube, ὅπ.π. σ. 90, σημειώνει: «Ὅλη ἡ ἀτμόσφαιρα τῶν συναντήσεών του μέ νέους ἀνθρώπους ἔχει μιά χροιά ἐρωτισμοῦ σάν αὐτή πού ἐμεῖς –οἱ περισσότεροι τουλάχιστον ἀπό ἐμᾶς– τή συνδέουμε μέ τήν παρουσία νέων γυναικῶν. Μιλάει μαζί τους ὅπως θά μιλοῦσε σήμερα σέ ὅμορφα καί ἔξυπνα κορίτσια ἕνας ἡλικιωμένος ἄνδρας, πού τόν ἑλκύει δυνατά ἡ γυναικεία ὀμορφιά, ἀλλά ἔχει καί τέλεια αὐτοκυριαρχία. Τή σεξουαλική σχέση, κατά κανόνα, δέν θά τή σκεφτόταν· ἀλλά τήν ἐρωτική ἕλξη –ἄν γνώριζε τόν ἑαυτό του τό μισό ἀπ' ὅσο ὁ Σωκράτης καί ἄν εἶχε τή μισή τιμιότητά του– θά ἦταν ὁ τελευταῖος πού θά τήν ἀρνιόταν».

ΣΥΝΤΟΜΗ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΣΩΚΡΑΤΗ - ΜΕΝΕΞΕΝΟΥ
(207b-d)

Γυρίζοντας ἐγώ τότε στό Μενέξενο τόν ρώτησα: Γιέ τοῦ
c Δημοφώντα, ποιός ἀπό τούς δυό σας εἶναι πιό μεγάλος;

'Σ' αὐτό δέν συμφωνοῦμε', εἶπε.

Τότε λοιπόν, εἶπα, θά διαφωνεῖτε καί γιά τό ποιός ἀπό τούς δύο εἶναι πιό γενναῖος.

'Καί βέβαια διαφωνοῦμε'.

Κι ἀκόμα, γιά τό ποιός εἶναι πιό ὄμορφος; Γέλασαν τότε καί οἱ δύο.

Φυσικά, εἶπα, δέν θά σᾶς ρωτήσω ποιός εἶναι πιό πλούσιος· γιατί εἶστε φίλοι. Ἔτσι δέν εἶναι;

''Ασφαλῶς εἴμαστε', εἶπαν.

Λένε, λοιπόν, ὅτι καί τά ἀγαθά τῶν φίλων εἶναι κοινά· ἔτσι σ' αὐτό τουλάχιστον δέν θά φιλονικεῖτε, ἄν βέβαια εἶναι ἀληθινά ὅσα λέτε γιά τή φιλία σας.

d Ἤθελα ὕστερα νά τούς ρωτήσω ποιός ἀπό τούς δύο εἶναι πιό δίκαιος καί πιό σοφός, ἀλλά στό μεταξύ ἦρθε κάποιος καί πῆρε τό Μενέξενο λέγοντας ὅτι τόν ζητοῦσε ὁ παιδοτρίβης· νομίζω πώς ἦταν κάποιος ἱεροποιός. Ἔτσι ὁ Μενέξενος ἔφυγε.

Ἐδῶ ἀκούγεται γιά πρώτη φορά ἡ λέξη *φιλία* ἡ ὁποία θά γίνει ὁ πυρήνας τῆς συζήτησης πού θ' ἀκολουθήσει. Σ' αὐτή τή σύντομη σκηνή βλέπουμε γιά μιά στιγμή ἀπέναντι στό Σωκράτη τά δύο παιδιά, τό Μενέξενο καί δίπλα του τό Λύσι. Πρότοῦ προχωρήσει ἡ συζήτηση στό οὐσιαστικό μέρος της, εἶναι ἀπαραί-

τητη ἡ παρουσίαση μιᾶς πολύ ἁπλῆς μορφῆς φιλίας, σάν αὐτή πού συνδέει τό Λύσι μέ τό Μενέξενο: Μιά ἁπλοϊκή φιλική συναναστροφή δύο παιδιῶν πού ἁμιλλῶνται ποιός ἀπό τούς δύο εἶναι πιό θαρραλέος ἤ πιό μεγάλος, ἀλλά καί πού δέχονται ὡς ἐντελῶς αὐτονόητη τή φιλία τους (207c 8-9). Ὁ P. Friedländer, ὅπ.π. σ. 86, παρατηρεῖ: «Ὅπως ὁ Χαρμίδης, πρίν ἀρχίσει ἡ συζήτηση γιά τή σωφροσύνη, παρουσιάζεται στή φυσική του σωφροσύνη, ἔτσι κι ἐδῶ μᾶς ἐμφανίζονται καί οἱ δύο ὡς φίλοι μέ τή φυσική ἔννοια τῆς λέξης, πρίν ἡ φιλία γίνει ἀντικείμενο τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ. Ἐκεῖ ἀρκοῦσε μόνο ὁ Χαρμίδης, γιατί ἡ σωφροσύνη εἶναι τρόπος συμπεριφορᾶς ἑνός ἀνθρώπου. Ἐδῶ ὅμως εἶναι ἀπαραίτητοι καί ὁ Λύσις καί ὁ Μενέξενος, ἐπειδή ἡ φιλία εἶναι κάτι πού συντελεῖται ἀνάμεσα σέ δύο ἀνθρώπους».

Ἡ συνομιλία σταματᾶ ἀπότομα ἀπό ἐξωτερική αἰτία καί ἡ σκηνή διακόπτεται μέ τήν ἀποχώρηση τοῦ Μενέξενου. Κατά τόν Hoerber, Plato's Lysis, Phronesis (1959) σ. 20, μέ αὐτό τό τέχνασμα ὁ Πλάτων θέλει νά κάνει πιό αἰσθητή τήν παρουσία τοῦ Ἱπποθάλη, πού παρακολουθεῖ σχεδόν κρυμμένος τή σκηνή, ἐπειδή φοβᾶται μήπως τόν ἀντιληφθεῖ ὁ Λύσις καί ἐνοχληθεῖ ἀπό τήν παρουσία του.

ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΗ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΣΩΚΡΑΤΗ - ΛΥΣΙ
(207d-210e)

Τότε ρώτησα τό Λύσι: Δέν εἶναι ἀλήθεια, Λύσι, ὅτι ὁ πατέρας σου καί ἡ μητέρα σου σέ ἀγαποῦν πάρα πολύ; –Καί βέβαια, εἶπε αὐτός. –Καί θά ἤθελαν, λοιπόν, νά εἶσαι ὅσο τό δυνατό πιό εὐτυχισμένος· δέν εἶναι ἔτσι; –Ἀσφα-
e λῶς. –Πιστεύεις ὅτι μπορεῖ νά εἶναι εὐτυχισμένος ἕνας ἄνθρωπος πού βρίσκεται στήν κατάσταση τοῦ δούλου καί δέν τοῦ ἐπιτρέπουν νά κάνει τίποτε ἀπ' ὅσα ἐπιθυμεῖ; –Μά τό Θεό, ὄχι βέβαια, εἶπε. –Ἑπομένως, ἄν ὁ πατέρας σου καί ἡ μητέρα σου σέ ἀγαποῦν καί ποθοῦν τήν εὐτυχία σου, εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι εἶναι ἕτοιμοι νά κάνουν τά πάντα γιά νά σέ κάνουν εὐτυχισμένο. –Ἀσφαλῶς, εἶπε. –Σοῦ ἐπιτρέπουν, λοιπόν, νά κάνεις ὅ,τι σοῦ ἀρέσει καί δέν σέ μαλώνουν οὔτε σέ ἐμποδίζουν νά κάνεις ὅ,τι θέλεις. –Ναί, Σωκράτη, μέ ἐμποδίζουν καί μάλιστα πάρα πολύ. –Τί λές; εἶπα ἐγώ. Παρόλο πού θέλουν νά εἶσαι εὐτυχισμένος, σέ
208 ἐμποδίζουν νά κάνεις ὅ,τι σοῦ ἀρέσει; Γιά πές μου σέ παρακαλῶ τό ἑξῆς: Ἄν θελήσεις νά ἀνεβεῖς σέ κάποιο ἅρμα τοῦ πατέρα σου καί νά κρατήσεις τά χαλινάρια τήν ὥρα τοῦ ἀγώνα, δέν θά σέ ἀφήσουν; –Βεβαιότατα, εἶπε, δέν θά μέ ἀφήσουν. –Ἀλλά τότε, ποιόν θά ἀφήσουν; –Ὑπάρχει κάποιος ἡνίοχος πού παίρνει μισθό ἀπό τόν πατέρα μου. –Τί λές; Ἐπιτρέπουν σ' ἕναν ὑπηρέτη καί ὄχι σ' ἐσένα
b νά κάνει ὅ,τι θέλει μέ τά ἄλογα καί τοῦ δίνουν μάλιστα καί χρήματα γι' αὐτό; –Φυσικά, εἶπε. –Ἀλλά νομίζω, ὅτι θά σέ ἀφήνουν νά ὁδηγεῖς τό ζευγάρι τά μουλάρια καί θά μπο-

ρεῖς, ἄν θέλεις, νά πάρεις τό μαστίγιο καί νά τά χτυπᾶς. –Ποῦ νά μέ ἀφήσουν, ἔκανε αὐτός. –Τί λοιπόν; εἶπα ἐγώ· δέν ἐπιτρέπουν σέ κανένα νά τά χτυπάει; –Βέβαια, στόν ἡμιονηγό. –Πού εἶναι δοῦλος ἤ ἐλεύθερος; –Δοῦλος, εἶπε. –Ὥστε λοιπόν, καθώς φαίνεται, ἔχουν ἀκόμη καί σέ ἕνα δοῦλο πιό μεγάλη ἐμπιστοσύνη παρά σ' ἐσένα, τό παιδί τους, ἀφοῦ τοῦ ἐμπιστεύονται τά ὑπάρχοντά τους περισσότερο ἀπ' ὅ,τι σέ σένα καί τόν ἀφήνουν νά κάνει ὅ,τι θέλει,
c ἐνῶ ἐσένα σέ ἐμποδίζουν. Δέν εἶναι ἔτσι; Γιά πές μου ὅμως καί τοῦτο: Ἐσένα τόν ἴδιο σέ ἀφήνουν νά εἶσαι κύριος τοῦ ἑαυτοῦ σου ἤ οὔτε αὐτό στό ἐπιτρέπουν; –Ἀσφαλῶς δέν μοῦ τό ἐπιτρέπουν, εἶπε. –Ἀλλά ποιός σέ διευθύνει; –Αὐτός, ὁ παιδαγωγός, εἶπε. –Μήπως εἶναι κι αὐτός δοῦλος; –Φυσικά· εἶναι δικός μας δοῦλος. –Τί φοβερό, εἶπα ἐγώ, ἕνας ἐλεύθερος νά διευθύνεται ἀπό ἕνα δοῦλο. Καί τί ἁρμοδιότητες ἔχει ὁ παιδαγωγός πάνω σου; –Νά μέ πηγαίνει στό
d σχολεῖο, εἶπε. –Ἀλλά μήπως καί τούς δασκάλους δέν τούς ἔχεις κι αὐτούς στό κεφάλι σου; –Βεβαιότατα. –Μόνος του, λοιπόν, ὁ πατέρας σου ἔχει βάλει τόσους ἀνθρώπους νά σέ ἐλέγχουν καί νά σέ διευθύνουν. Ὅταν ὅμως γυρίσεις στό σπίτι, στή μητέρα σου, ἐκείνη σέ ἀφήνει νά κάνεις ὅ,τι θέλεις, νά παίζεις ἐλεύθερα μέ τά μαλλιά ἤ μέ τόν ἀργαλειό, ὅταν ὑφαίνει; Γιατί δέν φαντάζομαι βέβαια νά μή σοῦ ἐπιτρέπει νά πιάσεις τή σαΐτα ἤ τό χτένι ἤ ὁποιοδήποτε ἄλλο ἐργαλεῖο τῆς ὑφαντουργίας. –Τότε ὁ Λύσις γέλασε καί, Μά τούς θεούς, εἶπε, ὄχι μόνο δέν μοῦ ἐπιτρέπει ἀλλά
e θά ἔτρωγα καί ξύλο, Σωκράτη, ἄν τά ἄγγιζα αὐτά τά ἐργαλεῖα. –Γιά τό ὄνομα τοῦ θεοῦ, εἶπα τότε ἐγώ, μήπως τούς ἔχεις κάνει κανένα κακό; –Μά τό Δία, ὄχι, εἶπε ἐκεῖνος.

Γιατί, λοιπόν, σοῦ βάζουν τόσο φοβερά ἐμπόδια καί δέν σέ ἀφήνουν νά εἶσαι εὐτυχισμένος καί νά κάνεις ὅ,τι θέλεις, ἀλλά σέ ὑποχρεώνουν ἀπό τό πρωί ὥς τό βράδυ νά ὑπακούεις πάντοτε σέ κάποιον ἄλλο καί, μέ δυό λόγια, νά μή μπορεῖς νά κάνεις σχεδόν τίποτε ἀπ' ὅσα ἐπιθυμεῖς;

Ἐσένα λοιπόν, καθώς φαίνεται, οὔτε ὅλα αὐτά τά πλούσια
ἀγαθά σοῦ χρησιμεύουν σέ τίποτα, ἀφοῦ ὅλοι οἱ ἄλλοι τά
ἔχουν στή διάθεσή τους περισσότερο ἀπό ἐσένα, ἀλλά
209 οὔτε καί τά ἔξοχα σωματικά χαρίσματά σου –ἀφοῦ καί τό
σῶμα σου κάποιος ἄλλος τό ἐξουσιάζει καί τό φροντίζει.
Ἔτσι λοιπόν, Λύσι, δέν ἔχεις καμία ἐξουσία σέ κανένα
πράγμα, οὔτε μπορεῖς νά ἐκπληρώσεις ἔστω κάποια ἐπιθυ-
μία σου. –Αὐτό, Σωκράτη, συμβαίνει, ἐπειδή δέν ἔχω
ἀκόμη μεγαλώσει. –Φοβᾶμαι ὅτι δέν ὀφείλονται σ' αὐτό οἱ
ἀπαγορεύσεις πού σοῦ ἔχουν ἐπιβάλει, γιατί τοῦτο τουλά-
χιστον, πιστεύω, στό ἐπιτρέπει ὁ πατέρας σου καί ἡ μη-
τέρα σου χωρίς νά περιμένουν τήν ἐνηλικίωσή σου: ὅταν,
δηλαδή, χρειάζονται κάποιον γιά νά τούς διαβάσει ἤ νά
τούς γράψει κάτι, τότε τή δουλειά αὐτή τήν ἀναθέτουν,
b νομίζω, πρῶτα πρῶτα σ' ἐσένα κι ὄχι στούς ἄλλους ἀν-
θρώπους τοῦ σπιτιοῦ. Ἔτσι δέν εἶναι; –Βεβαιότατα, εἶπε.
–Καί μπορεῖς, λοιπόν, ἐδῶ νά γράφεις ὅποιο γράμμα θέ-
λεις πρῶτο κι ὅποιο θέλεις δεύτερο· τό ἴδιο γίνεται καί μέ
τήν ἀνάγνωση. Κι ὅταν πάλι πιάνεις τή λύρα, δέν φαντά-
ζομαι νά σοῦ ἀπαγορεύει οὔτε ὁ πατέρας σου οὔτε ἡ μη-
τέρα σου νά τεντώσεις ἤ νά χαλαρώσεις ὅποια χορδή θέ-
λεις καί νά παίζεις μέ τό δάχτυλο ἤ μέ τό πλῆκτρο. Ἤ
μήπως σοῦ τό ἀπαγορεύουν; –Ἀσφαλῶς, ὄχι. –Ποιό, λοι-
c πόν, μπορεῖ νά εἶναι τό αἴτιο, Λύσι, πού ἐδῶ δέν σέ ἐμποδί-
ζουν, ἐνῶ ἐκεῖ, σ' αὐτά πού λέγαμε πρίν λίγο, σέ ἐμποδί-
ζουν; –Νομίζω, εἶπε, ὅτι τοῦτο γίνεται, ἐπειδή αὐτά ἐδῶ τά
πράγματα τά ξέρω, ἐνῶ ἐκεῖνα ὄχι. –Πολύ ὡραῖα, εἶπα ἐγώ,
καλέ μου φίλε. Ἑπομένως, δέν περιμένει ὁ πατέρας σου νά
γίνεις ἐνήλικος γιά νά σοῦ τά ἐπιτρέψει ὅλα, ἀλλά ἀπό τήν
ἡμέρα πού θά νομίσει ὅτι μπορεῖς πιά νά σκέπτεσαι καλύ-
τερα ἀπό τόν ἴδιο θά σοῦ ἐμπιστευτεῖ καί τόν ἑαυτό του καί
τό σπίτι του. –Τό πιστεύω, εἶπε. –Ὡραῖα, εἶπα ἐγώ. Πές
μου ὅμως, δέν ἰσχύει καί γιά τό γείτονα ὁ ἴδιος κανόνας σέ
σχέση μ' ἐσένα, ὅπως καί γιά τόν πατέρα σου; Δέν θά σοῦ